

УДК 330.341

## ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ СПРИЯННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПРОЦЕСАМ В УКРАЇНІ

В.П. Онофрійчук,  
Університет економіки та права «Крок»

*Досліджено проблему фінансового забезпечення розгортання інноваційно-інвестиційних процесів в Україні. Здійснено оцінку внутрішніх та зовнішніх ризиків державних фінансів та обґрунтовано шляхи фінансового забезпечення інноваційної модернізації економіки країни.*

**Ключові слова:** інноваційно-інвестиційна діяльність, фінансове забезпечення, державні фінанси, державно-приватне партнерство.

**Постановка проблеми.** Україна сьогодні прагне впровадити імперативи інноваційного розвитку в практику економічної діяльності, долаючи обмеження фінансових можливостей. Поряд з цим, висока капітало- і ресурсоемність інновацій, особливо на початкових етапах їх впровадження, є перешкодою для отримання швидкого очікуваного ефекту від інновацій. У період від початку фінансових інвестицій в інновації до отримання фінансових та соціальних ефектів формуються найбільші виклики системі державних фінансів. Це відбувається внаслідок того, що інновації мають ризикову природу, ефект від їх впровадження виявляється вибірково, а координаційна роль держави в окремих випадках – неефективна або навіть шкідлива. Тому отримати ефект від інновацій можливо лише за ефективної економічної політики та забезпечення збалансованості інноваційних цілей розвитку з фінансовими можливостями бюджету.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Найповніше здобутки вітчизняної науки й практики у сфері інноваційного розвитку та його фінансового забезпечення представлені у працях Ю. Бажала, О. Барановського, О. Василика, А. Гальчинського, В. Геєця, А. Даниленка, Б. Кваснюка, А. Пересади, С. Соколенка, Л. Шаблистої [1-8]. Серед зарубіжних вчених слід відзначити праці С. Глазьева, А. Дагаєва, В. Іноземцева, Р. Нельсона, Б. Санто, Дж. Стиглиця, А. Шумпетера [9-15].

**Мета статті** – оцінка внутрішніх та зовнішніх ризиків державних фінансів як чинника розгортання інноваційно-інвестиційних процесів в Україні та обґрунтування шляхів їх фінансового забезпечення.

Стан державних фінансів за існуючої політики боргового фінансування бюджетних видатків в Україні на сьогодні є стримуючим фактором розгортання інноваційних процесів. Так, у небезпечній зоні залишається дефіцит державного бюджету (у 2010 р. – 5,9% від обсягу ВВП, у 2011р. – 3,08% від обсягу ВВП). Його фінансування спричинило подальше зростання сукупного обсягу державного та гарантованого боргу у 2009-2011 рр. За прогнозом Світового банку у 2012 р. він може сягнути 40,1% від обсягу ВВП. У поточному році дефіцит державного бюджету заплановано обсягом 25,1 млрд. грн. Разом із урахуванням покриття дефіциту НАК «Нафтогаз України» у сумі 12 млрд. грн. дефіцит сектору

загального державного управління становитиме 2,5% від обсягу ВВП.

У 2012 р. *зовнішніми ризиками* для державних фінансів України є:

– посилення конкуренції на міжнародному фінансовому ринку за порівняно дешеві вільні фінансові ресурси. У найближчі два роки світовий банківський сектор має за графіком виплат погасити 3,6 трлн. дол. США, що суттєво звужує для України можливості залучення кредитування на умовах, прийнятних для економіки країни;

– ключовою загрозою для фінансової системи України залишається відтік фінансових ресурсів із вітчизняної банківської системи через банки з іноземним капіталом на вимогу їх «материнських» компаній;

– дестабілізуючий вплив платіжного балансу на стан державних фінансів та золотовалютних резервів внаслідок здорожчання імпорту (зростання цін на енергоресурси та продовольство; волатильність валютних курсів; нестабільність світової товарної кон'юнктури) та низьких надходжень валюти від експорту.

*Внутрішні ризики* у сфері державних фінансів у 2012 р. пов'язані з нестабільністю правового регулювання у фінансовій сфері; нерівномірністю податкового навантаження на суб'єктів господарювання, що зумовлює ухилення від сплати податків та відтік капіталу за кордон внаслідок погіршення інвестиційного клімату; низьким рівнем бюджетної дисципліни і незбалансованістю бюджетної системи; високим рівнем боргової залежності держави; погіршенням стану ринку державних цінних паперів; значною тінізацією національної економіки; недостатнім рівнем золотовалютних резервів при значному рівні доларизації економіки; суттєвим відхиленням обмінного курсу національної валюти від свого рівноважного рівня з урахуванням макроекономічних факторів; стагнацією фондового ринку та недостатнім рівнем капіталізації фінансової системи.

Можливим вирішенням проблеми фінансового забезпечення інноваційної модернізації економіки країни є консолідація зусиль держави, бізнесу і суспільства при активізації потенціалу міждержавної співпраці. Для цього, як показує світова практика, необхідне розділення і чітке визначення тих сфер і напрямів, які можуть бути профінансовані найефективнішим способом за рахунок кожного джерела.

Очевидно, що довгострокові пріоритетні національні проекти доцільно підтримувати як державними коштами, так і зі змішаних джерел (із залученням приватного капіталу). Ключовим принципом державного стимулювання інновацій має бути підвищення ролі підприємств в самофінансуванні інновацій. Для цього необхідно в стислі терміни підготувати фінансові рішення для руйнування практики розподілу прибутку в галузях промисловості, що склалася в Україні. Прибуток накопичується переважно на підприємствах добувних галузей, які не прагнуть його використовувати для впровадження інновацій. Водночас підприємства, які активно використовують і виробляють інноваційний продукт, зокрема виробники готової високотехнологічної продукції, відчувають нестачу власних коштів.

У рамках державно-приватного партнерства можуть здійснюватися пріоритети короткострокового розвитку інноваційної сфери. Міжнародний досвід показує, що для стимулювання поточних і галузевих інноваційних проектів найрезультативнішими є приватні і змішані інноваційні фонди та корпорації.

Слід зазначити, що в Україні має місце недооцінка інноваційно-інвестиційного потенціалу державно-приватного партнерства. Про це свідчать показники реалізації інфраструктурних проектів. Загальні обсяги інвестицій за принципом державно-приватного партнерства впродовж 1990–2009 рр. становили лише 9,4%, з яких понад 90% припадало на сектор телекомунікацій. Така динаміка залучення бізнесу до реалізації суспільно значимих інфра-

структурних проектів не відповідає світовим тенденціям [16].

Розвиток державно-приватного партнерства в Україні посилить інституційні механізми підвищення ефективності національної інноваційної системи. Необхідною передумовою для цього є система надійного захисту прав приватних суб'єктів на об'єкти інвестиційно-інноваційних вкладень, результати науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт. Її впровадження створить основу для широкого залучення капіталів до процесів технологічної модернізації високоризикованих і стратегічних для країни сфер економічної діяльності.

Значну увагу при розгляді проблеми фінансування інноваційних перетворень в Україні слід приділити прямим іноземним інвестиціям (ПІІ), за ефективного залучення яких забезпечується приплив передових технологій і потужностей, устаткування і ноу-хау.

За цих умов завданням номер один для України стає створення сприятливого середовища для національного та міжнародного бізнесу як основного способу отримання високих і стабільно зростаючих доходів.

Завданням номер два стає чітке визначення інноваційної спеціалізації країни, тобто визначення секторів, в яких країна має переваги і які можна поліпшити за допомогою нової технологічної політики, концентрації інтелектуального потенціалу, створення альянсів між наукою, бізнесом і владою.

Наступні кроки у цьому напрямі пов'язані з забезпеченням надійної платформи для державно-приватного партнерства, залученням корпоративних і венчурних джерел фінансування, переосмислення ролі міжнародної кооперації. Одночасно з цим проводиться системна робота з формування суспільного попиту на інновації, у тому числі децентралізованого.

У цьому контексті актуалізується завдання реструктуризації корпоративних і

державних інвестицій, розширення інноваційного попиту на внутрішньому ринку, стимулювання корпоративного сектору для здійснення фінансування науково-технічних розробок. Необхідна також пролонгація інноваційного циклу, забезпечення стійких фінансових ефектів, які можна отримати при організації серійного випуску інноваційної продукції.

На цьому шляху принципово важливо здійснити перехід від відособленої концепції інноваційного розвитку до впровадження інновацій за всіма напрямками фінансово-економічної стратегії держави. Такий підхід передбачає формування ефективного фінансового механізму для:

– створення науково-дослідних центрів зі змішаним фінансуванням;

– збільшення власних коштів підприємств для самофінансування інновацій;

– забезпечення «довгими» грошима інноваційних проектів. Потрібна системна робота зі створення спеціалізованих банків галузевого розвитку, що забезпечать довгострокове кредитування важливих проектів.

Слід також фінансово-організаційно сприяти процесам комерціалізації перспективних вітчизняних розробок, використовуючи для цього потенціал форумів і венчурних ярмарків для інформування інвесторів про наявні інноваційні проекти.

**Висновки.** Стан державних фінансів України на сьогодні залишається стримуючим фактором розгортання інноваційних процесів. За умов уповільнення післякризового відновлення світової економіки загострюється дія несприятливих зовнішніх та внутрішніх чинників, які формують ризики для фінансової системи країни.

Для зменшення ринкових ризиків інноваційної діяльності та збільшення фінансової привабливості інновацій, що сприятимуть розгортанню інвестиційно-інноваційних процесів в Україні, доцільно вжити комплекс заходів, пов'язаних із консолідацією зусиль держави, бізнесу і суспільства при активізації потенціалу міждержавної співпраці.

## Література

1. *Бажал Ю. М., Одотюк І. В.* Інвестиційні ресурси та пріоритетні напрями інноваційного розвитку // *Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку* / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця. – К.: Фенікс, 2003. С. 684–694.
2. *Барановський О. І.* Фінансова безпека. – К.: Фенікс, 1999. – 338 с. 3. *Василик О., Мочерний С.* Фінансова безпека // *Економічна енциклопедія: У 3 т. Т. 3* / Відп. ред. С. В. Мочерний. – К.: Академія, 2002. – 952 с.
4. *Фінансова політика та податково-бюджетні важелі її реалізації* / За заг. ред. А. І. Даніленка. – К.: Фенікс, 2008. – С. 351–363.
5. *Гальчинський А. С., Геєць В. М., Кінах А. К., Семиноженко В. П.* Інноваційна стратегія українських реформ. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.
6. *Пересада А. А.* Управління інвестиційним процесом: Монографія. – К.: Лібра, 2002. – 471 с.
7. *Соколенко С. І.* Стратегія конкурентоспроможності економіки України на основі інтеграційних систем – кластерів. – Севастополь: Рібест, 2006. – 37 с.
8. *Шаблиста Л. М.* Податкова політика України в трансформаційний період // *Актуальні проблеми економіки*. – 2001. – № 3/4. – С. 26–34.
9. *Глазьев С. Ю.* Стратегия опережающего развития России в условиях глобального кризиса. – М.: Экономика, 2010. – 255 с.
10. *Дагаев А. А., Яковлева А. Ю.* Экосистема инноваций (региональные особенности формирования и развития) // *Федерализм*. – 2011. – №4. – С. 55–64.
11. *Иноземцев В. Л., Кричевский Н. А.* Экономика здравого смысла. – М.: Эксмо, 2009. – 221 с.
12. *Richard R. Nelson, Bhaven N. Sampat, Arvids A. Ziedonis, David C. Mowery.* Ivory Tower and Industrial Innovation: University-Industry Technology Transfer Before and After the Bayh-Dole Act in the United States (Innovation and Technology in the World Economy). – Stanford University Press, 2004. – 304 p.
13. *Санто Б.* Инновация как средство экономического развития. – М.: Прогресс, 1990. – 296 с.
14. *Стиглиц Дж. Ю.* Экономика государственного сектора. – М.: Инфра-М, 1997. – 698 с.
15. *Schumpeter Josef Alois.* Essays on entrepreneurs, innovations, business cycles, and the evolution of capitalism / / Ed. by Richard V. Clemence; with a new introduction by Richard Swedberg. – Transactions Publishers, 1989.
16. Програма економічних реформ на 2010–2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава». – [http://www.president.gov.ua/docs/Programa\\_reform\\_FINAL\\_1.pdf](http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf)

В. П. Онофрийчук      **ФИНАНСОВЫЕ АСПЕКТЫ СОДЕЙСТВИЯ  
ИННОВАЦИОННО-ИНВЕСТИЦИОННЫМ ПРОЦЕССАМ  
В УКРАИНЕ**

Исследована проблема финансового обеспечения развертывания инновационно-инвестиционных процессов в Украине. Осуществлена оценка внутренних и внешних рисков государственных финансов и обоснованы пути финансового обеспечения инновационной модернизации экономики страны.